

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum virtutes Cardinales maneant in patria.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

circa æqualitatē & inæqualitatem virtutū dicendum est, q̄ si loquamur de inæqualitate virtutū, quæ attenditur secundum se ipsas, sic virtutes diuersarum specierum possunt esse inæquales. Cū enim virtus sit dispositio perfecti ad optimum, ut dicitur in 7. Eth. illa virtus perfectior & maior est, quæ ad maius bonum ordinatur. & s̄m hoc virtutes Theologicae, quarum obiectū est Deus, sunt alijs potiores: inter quas tñ charitas est maior, q̄a propinquius Deo coniungit, & spes maior q̄ fides, quia. s̄ spes aequaliter mouet affectū in Deū: fides autem facit Deum in homine esse per modum cognitionis. Inter alias autem virtutes prudentia est maxima, quia est moderatrix aliarum: & post hanc iustitia per quam homo bene se habet non solum in seipso, sed ad alium: & post hanc fortitudo per quam homo propter bonū, cōtēnit pericula mortis: & post hanc tēperantia per q̄ hō pp bonum cōtēnit maximas delectationes corporaliū: sed in eadē specie virtutis non pōt huiusmodi inæqualitas inueniri, sicut inuenitur in eadem specie scientiæ: quia non est de rōne scientiæ, q̄ habens aliquam scientiam sciat omnes cōclusiones illius scientiæ: est autem de ratione virtutis, vt habens aliquam, bene se habeat in omnibus, quæ ad virtutem illam pertinent. Secundum vero perfectionem vel quantitatem virtutis, ex parte illa qua inest subiecto, pōt esse inæqualitas etiā in eadem specie virtutis in quantum vnus habentium virtutem melius se habet ad ea, quæ sunt illius virtutis q̄ alius, vel propter meliorem dispositionē naturalem, vel propter maius exercitium, vel propter melius iudiciū rationis, vel propter gratiæ donum, quia virtus neq; dat speciē subiecto, neq; habet aliquid indiuisibile in sui ratione: nisi s̄m Stoicos, qui dicebant nullum habere virtutē, nisi eā haberet in summo, & s̄m hoc oēs sunt habentes eandē virtutē equaliter: sed hoc nō videt esse de rōne alicuius virtutis: q̄a talis diuersitas in modo participandi virtutē, attēdit s̄dm p̄dicta, quæ nō pertinet ad rōnē alicuius particularis virtutis, puta castitatis vel similiū. Sic igitur in diuersis, virtutes inæquales esse possunt, & sequuntur ad diuersas species virtutis, & et s̄dm qd̄ inest subiecto, quantum ēt ad vnam speciē virtutis: sed in vno & in eodē homine sunt quidem virtutes inæquales, s̄dm quantitatem vel perfectionē, quā virtus s̄dm se habet. Secundū vero illā quantitatem & perfectionē, quā hēt virtus, s̄dm q̄ inest subiecto, simpliciter quidē oportet oēs virtutes esse æquales, eadem rōne qua & sunt cōnexæ: q̄a æqualitas est quadā cōnexio in quantitate: vnde & æqualitatis rōnem aliqui assignant s̄dm q̄ p̄ quatuor virtutes cardinales intelliguntur quidam generales modi virtutū: & huiusmodi est rō Augustini in 6. de Trini. Aliter vero assignari pōt s̄dm dependentiā virtutum moralium a prudentia, & omnium virtutū a charitate: vnde vbi est æqualiter charitas, oportet oēs virtutes esse æquales s̄m formalem perfectionē virtutis, & eadē rōne de prudentia per cōparationem ad virtutes morales. Secundum quid vero possunt virtutes esse inæquales in uno & eodē, sicut & nō connexæ s̄m inclinationē potētē ad actū, quæ est ex natura vel ex quacūq; alia causa. & pp hoc quidā dicūt, q̄ sunt inæquales s̄dm actū: sed hoc nō est intelligendū nisi s̄dm inæqualitatem inclinationis ad actum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ rō illa procedit de inæqualitate, q̄ est, & attēdit s̄m ipsas virtutes,

non de inæqualitate, q̄ est secundū inesse ipsarū, de qua nunc loquimur. Charitas. n. ur. dicitur est, s̄m se est maior oibus aliis virtutibus: sed tñ ea crederetur etiā proportionaliter crescere: ut si ea crederetur in vno & eodē homine licet digiti manus s̄m se sit inæquales tñ proportionaliter crescere. Et similiter dicendū est ad secundū, tertium, quartum, quintum, & sextū, & etiā ad septimū, qd̄ s̄m eodē modū babat alijs virtutibus esse fortitudinē maiorē. Similiter etiā ad octauū qd̄ eodē mō pcedit de iustitia licet iustitia, q̄ est tota virtus, nō sit illa iustitia, quæ ponit virtus cardinalis, & similiter et dicendū ad nonū, q̄a in hoc oēs virtutes hominū in summo p̄ distinguuntur s̄m maiorē & minorē perfectionem speciei, & similiter etiam dicendū ad decimum, quia etiam hoc modo vitia sunt inæqualia.

AD XI. dicendū, q̄ vnus magis laudat de virtute q̄ de alia, pp maiorē promptitudinē ad actū.

AD XII. dicendū, q̄ vbi est maior habitus, oportet q̄ sit maior actus secundū inclinationē habitus pōt tñ esse in hoīe aliqd̄ vel impediens vel dīponēs ad actū, qd̄ per accidens se habet ad habitum, sicut habitus scientiæ impeditur, ne ad actū p̄tate p̄ ebrietatē, & ideo secundum hmodi impediētia vel auxilia ad agendū potēt q̄nq; esse augmētum in actū, non existente augmēto circa habitum.

AD XIII. dicendū, q̄ in habitibus acquiritur exercitiū causat maiorē habitū: tñ p̄ accidēs potēt impediri habitus iā ex pluribus actibus acquiritur, ut nō magis possit ī actū p̄cedere, sicut dicitur.

AD XV. dicendū, q̄ in rebus naturalibus virtus æqualis forma, potēt esse inæqualitas actus propter aliquod impedimentum accidentale.

AD XVI. dicendū, quod potentia virtutis naturalis secundum se ipsas, in quantum scientia potentia secundum propriam rationem est potentia alia: & hoc etiam modo dictum est, quod virtutes sunt inæquales.

AD XVI. dicendū, quod virtutes in quantum proportionaliter ut dictum est, unde ex hoc accedat requirit quod inæqualiter habeantur.

AD XVII. dicendū, q̄ status patrie opponitur dei, ratione aperte uisionis, quam non consequitur aliquis per augmētum charitatis, vnde nō oportet quod crescente charitate fides minuat.

AD PRIMVM uero eorum que in contrariis obiecta sunt, & secundum tertium & quartum, potēt resposio ex his que dicta sunt.

AD QUINTVM dicendū, quod Dam. intelligit virtutes equaliter in omnibus esse.

AD SEXTVM dicendū, quod premium estiale respondet radici charitatis. & ideo si est dicitur quod virtutes non sint æquales, tamen dicitur premium debetur uni homini, propter identitatem charitatis. Septimum concedimus.

ARTICVLVS IIII.

Primum virtutes cardinales manent in patria.

QVARTO queritur, utrū virtutes cardinales manent in patria. & ut q̄ nō. Dicit enim Greg. 16. Moral. quod accidentia vite cōparata cōtēpore transeunt. non ergo manent in patria.

¶ 2. P̄t. Habito sine nō sunt necessaria ea q̄ sunt ad finē, sicut postq̄ puenit ad portū nō necessaria est nauis: sed virtutes cardinales in hoc distinguntur a Theologicis, quod theologicæ hnt ultimam fidē pro obiecto, cardinales autē sunt circa ea, que sunt ad finē: ergo q̄n peruentum fuerit ad ultimum finē in patria, nō erit necessaria virtus cardinalis. ¶ 3. P̄t. Sublato fide cessat id, qd̄ ē ad finē. sicut virtutes

ca. 191 & 18. comib.

ca. 4. 10. 3.

virtutes cardinales ordinantur ad bonū civile, quod non erit in patria, ergo neque virtutes cardinales erunt in patria.

¶ 4 Præterea. Id nō dicitur manere in patria, sed magis euacuari, qd nō manet sūm pōriā spēm, sed solū sūm cōem generis rōnem. sicut fides dicitur euacuari q̄ ui maneat cōgnitio quæ est genus eius: sed virtutes cardinales nō remanēt in patria, sūm proprias spēs secundum quas distinguuntur. Dicit enim Aug. 12. super Gene. ad lit. quōd vna ibi & tota uirtus est amare quod uideris, ergo uirtutes cardinales nō manent in patria: sed euacuantur.

¶ 5 Præterea. Virtutes habent spēm ex obiectis: sed obiecta virtutū cardinaliū nō manēt in patria. nam prudētia est circa dubia de quibus est cōsiliū: iustitia autē est circa cōtractus & iudicia: fortitudo autē est circa pericula mortis. tēperātia autē circa cōcupiscentias ciborū & uenereorū. q̄ oia nō erunt in patria. Sed dicendū, q̄ in patria habebūt alios actus.

¶ 6 Sed cōtra, diuersitas eius qd cadit in definitio ne altius rei, diuersificat spēm eius: sed actus cadit in definitioe habitus. Dicit n. Aug. in lib. de Bon. coniu. quōd. habitus est quo quis agit cum tempus affuerit, ergo si sunt diuersi actus, erunt & habitus specie differentes.

¶ 7 Præterea. Secundum Plotinum, ut Macr. refert, alie sunt uirtutes purgati animi, & alie uirtutes politice: sed uirtutes purgati animi, maxime uidentur esse uirtutes, quæ sunt in patria: uirtutes autē quæ sunt hic, sunt uirtutes politice: ergo uirtutes, quæ sunt hic, non manent: sed euacuantur.

¶ 8 Præterea. Plus distat status beatorum & uiatorū, quā in status domini & serui, aut uiri & mulieris in uita presentis: sed secundum Philo. in 1. Politic. alia est uirtus domini, & alia est uirtus serui, & similitur alia uiri & alia mulieris. ergo multo magis alie sunt uirtutes uiatorum & beatorum.

¶ 9 Præterea. Habitus uirtutū sunt necessarij ad habitandum possibilitatem ad actum: sed huiusmodi habitatio sufficiens fiet ibi per gloriam. non ergo erunt necessarij habitus uirtutum.

¶ 10 Præterea. Apost. probat 1 ad Corin. 13. Quōd charitas est excellētior alijs, q̄a non euacuatur: sed fides, & spes quæ euacuātur sunt nobiliores uirtutibus cardinalibus, q̄a habet nobiliss obiectum. s. Deum, ergo uirtutes cardinales euacuantur.

¶ 11 Præterea. Virtutes intellectuales sūt nobiliores moralibus, ut patet 1. 6. Eth. sed uirtutes intellectuales nō manēt, q̄a sciētia destruetur, ut dicit 1. Cor. 13. ergo nec uirtutes cardinales manebunt in patria.

¶ 12 Præterea. Sicut Iacobi primo dicitur patientia opus perfectū habet, sed patientia nō manet in patria, nisi secundum præmium, ut dicit Aug. 14. de ciui. Dei. ergo multo minus alie uirtutes morales.

¶ 13 Præterea. Quædam uirtutes cardinales. s. tēperātia & fortitudo sunt in potētis aīe sensitiuæ, sunt n. irrationabiliū partiū aīe ut patet p. Philo. in 3. Ethic. Sed partes aīe sensitiuæ neq; sūt in angelis, neq; p̄n: esse in aīa separata, ergo in nōi uirtutes nō sūt in patria, neq; in angelis, neq; in aīabus separatis.

¶ 14 Præterea. Aug. dicit 13. de ciui. Dei, q̄ in patria uacabimus, uidebimus, amabimus, laudabimus: sed uacare est actus sapiētiae, uidere actus intellectus, amare actus charitatis, laudare actus patriæ: ergo ista sola erūt ī patria, nō autē uirtutes cardinales.

¶ 15 Præterea. In patria erūt hoīes similes angelis, ut dicit Matth. 22. Sed secundum sobrietatem homines non assimilātur angelis, ad quos non pertinet cibus & potibus uu. ergo sobrietas nō erit in patria,

A & pari ratione nec alie huiusmodi uirtutes. Sed contra est, quod dicitur sap. 1. Iustitia perpetua & immortalis.

¶ 2 Præterea. Sapient. 8. dicitur de diuina sapientia, q̄ sobrietate, & prudentiam docet iustitiam & uirtutem, quibus in uita nihil utilius est hoībus: sed in patria erit plenissima participatio sapientie, ergo huiusmodi uirtutes plenius erunt in patria.

¶ 3 Præterea. Virtutes sunt diuinitate spirituales: sed spiritualium diuitiarum maior copia est in patria quam in uia, ergo huiusmodi uirtutes plenius in patria abundabunt.

RESPOND. Dicendū, q̄ in patria manēt uirtutes cardinales, & habebūt ibi alios actus quā hic, ut Aug. dicit 13. de Tri. q̄ nunc agit iustitia in subueniēdo miseris, qd prudētia in precauēdis insidijs, qd fortitudo in pferendis molestijs, qd temperātia in coerēdis delectationibus prauis, nō ibi erit ubi nihil omnino male erit, sed iustitie erit regēti Deo subditū esse, prudētie nullū bonū Deo pponere uel equare, fortitudinis ei firmissime coherere, tēperātie nullo defectu noxio delectari. Ad cuius euidētā sciētā est, q̄ sicut Philo. dicit in 1. de celo. Virtus importat ultimū potētia. Manifestū est autē, q̄ in diuersis naturis diuersum est potentie ultimū, q̄a altioris nature est maior potētia, ad plura & maiora se extēdēs. & ideo illud qd est uirtus uni, nō est uirtus alteri, puta, hoīs uirtus determinatur ad ea, quæ sunt præcipua in humana uita: sicut tēperātia humana est, q̄ a rōne homo nō discedat p̄ maximas delectationes: sed eas magis sūm rōnem moderetur, fortitudo autē humana est, ut p̄ bonum rōnis firmiter stet contra maxima pericula quæ sunt pericula mortis: sed quia diuine potētie ultimū nō attenditur secūdo ista, sed sūm aliquid altius pertinens ad infinitatē potētie eius: ideo fortitudo diuina est eius immobilitas, tēperātia erit cōuersio mētis diuine ad seipsam, prudētia autē est ipsa mēs diuina, iustitia autē Dei est ipsa lex eius perennis. Est autē considerandum, q̄ diuersa ultima dupliciter accipi possunt. Vno modo, sūm q̄ accipiuntur in eadem serie motus. Alio modo, secundum q̄ accipiuntur ut omnino disparata, & adinuitē nō ordinata. Si igitur accipiuntur diuersa ultima, quæ sub vna serie motus ordinant, esse diuersa ultima faciunt diuersas spēs motus: non autē diuersificat spēm principij moti, eo qd id est principij motus, qd mouet a principio usq; ad finē. & huius exemplū accipere possumus in ædificatione, in qua ultimus terminus est forma domus cōpleta: possunt tñ alia ultima accipi sūm complexione singulariū partiū domus. vnde ut Philo. dicit in 10. Ethic. Alius spēs motus est fundatio domus, quæ terminatur ad fundamentum, & alia columnarū erectio, & alia cōpleta ædificatio: sed tñ pars ædificatoria est una, & eadem, quæ est horum triū motuū principij. & idē est in alijs motibus. Si uero accipiant diuersa ultima disparata q̄ nō sunt in una serie motus, sed sunt omnino disparata, tñ & motus spēs differūt & principia motiua, sicut alia ars est q̄ est principij ædificationis & cōstructionis nauis. Sic ergo ubi est idē ultimū spēs, est & eadē uirtus sūm spēm, idē actus siue motus uirtutis: sicut patet qd idē ultimū spēs est, qd attingit temperantia in me & in te. s. moderātia circa delectationes tactus: unde nec temperantia, nec actus eius specie differt in me & in te, ubi uero ultimū quod attingit uirtus, nec est in eadē spēs, nec sub eadem serie motus continetur

12. q. 67. ar. 1. Et 3. ser. di. 11. q. 1. 2. 4. Cap. 8. & 9. tom. 3.

Tex. 116.

Cap. 4. non. procul a pri.

Cap. 8. de som.

Cap. 1. par. 1. a. prim. 10. 5.

Plotinus in 11. de uirtutibus. c. 13. 7.

Cap. 4.

Cap. 4. de ciui. Dei. tom. 1.

12. q. 10. in 11. 22. de act. in fine. 11. 2. tom. 1.

Cap. 13. de ciui. Dei. c. 13. 7.

netur, oportet qd sit differentia fm spem nō solum in actu virtutis: sed etiā in ipsa virtute, sicut patet de istis virtutibus, fm qd dicitur de Deo & de homine. ubi vero vltimū virtutis differt spem (si tū sub eadē serie motus cōtinetur, vt. Lab uno puenitur I aliud) ē qd ē act⁹ differēs spē: sed virtus ē eadē, sicut fortitudinis actus ad aliud vltimū deriuatur ante praliū, & ad aliud in ipso pralio, & ad aliud in triūpho: vñ alius spē actus est accedere ad bellū, & alius in pralio fortiter stare, & alius iterū de adepta victoria gaudere, & eadē fortitudo est, sicut ēt eiusdē potētia actus est amare, desiderare, & gaudere. Manifestū est igit ex prædictis, qd cū status patriæ sit altior, qd status viri, qd ptingat ad pfectius vltimum. Si igit vltimū illud ad qd ptingit virtus viri ordinat ad vltimū illud, ad qd ptingit virtus patriæ, necesse ē qd sit eadē virtus fm spem, sed actus erūt differētes. Si at non accipiat unū in ordine ad aliud, tūc nō erūt eadē virtutes nec fm actū, nec fm habitū. Manifestū est aut, qd virtutes ciuiles acquisita de qbus locuti sunt Philo. ordinantur tū ad pfectiōdū hoies in vita ciuili, nō fm qd ordinantur ad celestē gloriā cōsequēdā, & ideo postuerunt qd hmōi virtutes nō manent post hāc uitā, sicut de Tullio Aug. narrat. sed virtutes cardinales fm qd sunt gratuita & infusa, put de eis nūc loquimur, pfectū hoiem in vita præsentī in ordine ad celestē gloriā. & ideo necesse est dicere qd sit idē habitus harū virtutū hic & ibi: sed qd actus sunt differētes. nā hi hnt actus, qd cōpetūt tenētibus in finē vltimo: illi autē habent actus, qd competunt iam in fine vltimo quiescentibus.

In istemet arti.

14. de Trin. 5. & 9. 10. 3.

In corp. arti.

Ad PRIMVM ergo dicendū, qd hmōi virtutes pfectiunt hoiem in vita actiua, sicut in quadā via qua puenit ad terminū cōtemplationis patrie, & ideo in patria manēt fm actus cōsumatos I fine. Ad SECUNDVM dicendū, qd virtutes cardinales sunt circa ea, qd sunt ad finē, nō quasi in his sit vltimus eorū terminus, sicut vltimus termin⁹ nauis est nauigatio. sed in quātū peā qd sunt ad finē, hnt ordinē ad finē vltimū, sicut rēperātia gratuita nō habet p finali vltimo moderari cōcupiscētiā tāctus: sed hoc habet pp similitudinem celestem. Ad TERTIVM dicendū, quōd bonū ciuile nō est finis vltimus virtutum cardinalium infusarū, de quibus loquimur: sed virtutum acquisitarum de quibus Phil. sunt locuti, sicut dictum est.

Ad QVARTVM dicendū, qd nihil phibet unā & eadē rē esse finē diuersarū virtutū vel actū, sicut cōseruatiō boni ciuilis est finis & termin⁹ militaris, & legis positīuæ. vñ vtraq; ars vel virt⁹ habet actū suū circa hoc, sicut circa finale bonū: sed militaris iquātū puidet de cōseruatiōe boni ciuilis, fm qd p fortia certamina ad hoc puenitur: sed lex positīua gaudet de eodē fm qd p ordinationē legū bonū ciuile cōseruat. Sic igitur fructio Dei in patria est finis oīum cardinaliū virtutū, & unaquæque gaudet ibi de ea, scdm qd ē finis suorū actū. & ideo dī quōd in patria erit una virtus in quantū erit in subiecto, de qua oēs virtutes gaudebūt: tū erunt differentes actus, & differentes virtutes secundum diuersam rationem gaudendi.

Ad QVINTVM dicendū, qd aliqd dī esse obiectū virtutū dupliciter, uno mō, sicut illud ad qd virt⁹ ordinatur sicut ad finē, sicut summum bonū est obiectū charitatis, & beatitudo æterna obiectum spei. Alio mō sicut materia circa quā operatur, ut ab ea in aliud rēdens, & hoc mō delectationes coitus sunt obiectū rēperātiæ. Nō n. rēperātia in-

redidit hmōi delectationibus inherere: sed istas delectationes cōpescēdo rēdere in bonū rōnis. Similiter fortitudo nō rēdit inherere periculis rēperādo pericula: sed cōsequi bonū rōnis, & idē est de prudētia respectū dubitationū, & de iustitia respectū necessitatū huius uitæ, & ideo quā rōnē ab his fuerit recessum scdm pfectū spūalis rōnē tāto erūt pfectiores actus has virtutes p modum terminā quo, quam per modū terminā ad quē qui dat speciem.

Ad SEXTVM dicendū, quōd non omnis differentia actuum demonstrat diuersitatem habituum sicut iam dictum est.

Ad SEPTIMVM dicendū, qd virtutes paratiū quas Plotinus definiēbat, pnt cōuenire beatis. Prudētiā ibi est sola diuina intuiti, rēperātia cōditates obliuisci, fortitudinis passiones ignorare, iustitiā ppetuū sedus cum Deo hēre: sed virtutes Politicae de quibus ipse loquitur ordinantur ad bonum ciuile præsentis uitæ, ut dictum est.

Ad OCTAVVM dicendū, qd vltima virtutū dicitur & Dñi, mulieris & viri nō ordinant in inuicē, ut sic ex uno trāscatur I aliud: & ideo nō ē similitudo.

Ad NONVM dicendū, qd ipsa habitatio patriæ ad opera virtutum, qua fieri vel pfectiunt gloriā, pertinet ad ipsos habitus virtutum.

Ad X. dicendū, qd fides ordinatur ad veritatem non apparentē, & spes ad ardū non habentē: cuta quo speciē habent. Et ideo quamvis excellentiores sint virtutibus cardinalibus pp abambiectum, tamen euacuantur propter hoc, quod habent speciem ab eo quod non manet.

Ad XI. dicendū, qd etiā scientia nō destruit secundum habitum: sed habebit alium actum.

Ad XII. dicendū, qd patientia nō manebit in patria secundū actum quē habet in via, tolerandō tribulationes: manebit tū secundum actum cōmuniēntē fini, sicut & de aliis virtutibus dictum est.

Ad XIII. dicendū, qd quidam dicunt qd irascibilis & concupiscibilis in quibus sunt temperantia & fortitudo, sunt in parte superiori rōnis: tū parte sensitīua. Sed hoc est contra Philoan. ubi dicit, qd virtutes sunt irrationabiles partibus dā autē dicunt qd vires sensitīuæ partīs materialis anima separata, vel secundum potentiam tū ad secundum actum. Sed hoc nō potest esse, quia potentia sensitīuæ non est sine corpore, & quia anima sensitīua brutorum, est etiam in corpore bilis, quod est erroneum: cuius autē est actus, est etiam potentia unde oportet qd potentia hnt sint coniuncta, & ita post mortē nō remanent anima separata actū, sed virtute sicut in radicibus quantum I potentie animæ sunt ab effectu virtutes aut ista sunt quidē in irascibilis, quantum ad eorum deriuationem: sed secundum uoluntatem & inchoationem sunt in ratione & in uoluntate quia principalis actus virtutis moralis est cōceptus: quæ est actus appetitus rationalis: sed ita cōceptus per quādam applicationem terminatur ad passionē irascibilis & concupiscibilis, secundum uoluntatem, & fortitudinem.

Ad XIV. dicendū, qd oīa illa quatuor pertinet ad unū quēq; actū uirtutū cardinaliū per modum rōnis, inquantum in eis consistit beatitudo cōceptus.

Ad XV. dicendū, qd sobrietas non assimilatur angelis secundū actū uig. quē habet circa materiam ciborū & potuū: sed secundum actum paritatis quæ habet circa vltimum finem, sicut & alie uirtutes.

Ad XVI. dicendū, qd quidam dicunt qd irascibilis & concupiscibilis in quibus sunt temperantia & fortitudo, sunt in parte superiori rōnis: tū parte sensitīua. Sed hoc est contra Philoan. ubi dicit, qd virtutes sunt irrationabiles partibus dā autē dicunt qd vires sensitīuæ partīs materialis anima separata, vel secundum potentiam tū ad secundum actum. Sed hoc nō potest esse, quia potentia sensitīuæ non est sine corpore, & quia anima sensitīua brutorum, est etiam in corpore bilis, quod est erroneum: cuius autē est actus, est etiam potentia unde oportet qd potentia hnt sint coniuncta, & ita post mortē nō remanent anima separata actū, sed virtute sicut in radicibus quantum I potentie animæ sunt ab effectu virtutes aut ista sunt quidē in irascibilis, quantum ad eorum deriuationem: sed secundum uoluntatem & inchoationem sunt in ratione & in uoluntate quia principalis actus virtutis moralis est cōceptus: quæ est actus appetitus rationalis: sed ita cōceptus per quādam applicationem terminatur ad passionē irascibilis & concupiscibilis, secundum uoluntatem, & fortitudinem.

Ad XVII. dicendū, qd oīa illa quatuor pertinet ad unū quēq; actū uirtutū cardinaliū per modum rōnis, inquantum in eis consistit beatitudo cōceptus.

Ad XVIII. dicendū, qd quidam dicunt qd irascibilis & concupiscibilis in quibus sunt temperantia & fortitudo, sunt in parte superiori rōnis: tū parte sensitīua. Sed hoc est contra Philoan. ubi dicit, qd virtutes sunt irrationabiles partibus dā autē dicunt qd vires sensitīuæ partīs materialis anima separata, vel secundum potentiam tū ad secundum actum. Sed hoc nō potest esse, quia potentia sensitīuæ non est sine corpore, & quia anima sensitīua brutorum, est etiam in corpore bilis, quod est erroneum: cuius autē est actus, est etiam potentia unde oportet qd potentia hnt sint coniuncta, & ita post mortē nō remanent anima separata actū, sed virtute sicut in radicibus quantum I potentie animæ sunt ab effectu virtutes aut ista sunt quidē in irascibilis, quantum ad eorum deriuationem: sed secundum uoluntatem & inchoationem sunt in ratione & in uoluntate quia principalis actus virtutis moralis est cōceptus: quæ est actus appetitus rationalis: sed ita cōceptus per quādam applicationem terminatur ad passionē irascibilis & concupiscibilis, secundum uoluntatem, & fortitudinem.

Ad XIX. dicendū, qd quidam dicunt qd irascibilis & concupiscibilis in quibus sunt temperantia & fortitudo, sunt in parte superiori rōnis: tū parte sensitīua. Sed hoc est contra Philoan. ubi dicit, qd virtutes sunt irrationabiles partibus dā autē dicunt qd vires sensitīuæ partīs materialis anima separata, vel secundum potentiam tū ad secundum actum. Sed hoc nō potest esse, quia potentia sensitīuæ non est sine corpore, & quia anima sensitīua brutorum, est etiam in corpore bilis, quod est erroneum: cuius autē est actus, est etiam potentia unde oportet qd potentia hnt sint coniuncta, & ita post mortē nō remanent anima separata actū, sed virtute sicut in radicibus quantum I potentie animæ sunt ab effectu virtutes aut ista sunt quidē in irascibilis, quantum ad eorum deriuationem: sed secundum uoluntatem & inchoationem sunt in ratione & in uoluntate quia principalis actus virtutis moralis est cōceptus: quæ est actus appetitus rationalis: sed ita cōceptus per quādam applicationem terminatur ad passionē irascibilis & concupiscibilis, secundum uoluntatem, & fortitudinem.

Ad XX. dicendū, qd quidam dicunt qd irascibilis & concupiscibilis in quibus sunt temperantia & fortitudo, sunt in parte superiori rōnis: tū parte sensitīua. Sed hoc est contra Philoan. ubi dicit, qd virtutes sunt irrationabiles partibus dā autē dicunt qd vires sensitīuæ partīs materialis anima separata, vel secundum potentiam tū ad secundum actum. Sed hoc nō potest esse, quia potentia sensitīuæ non est sine corpore, & quia anima sensitīua brutorum, est etiam in corpore bilis, quod est erroneum: cuius autē est actus, est etiam potentia unde oportet qd potentia hnt sint coniuncta, & ita post mortē nō remanent anima separata actū, sed virtute sicut in radicibus quantum I potentie animæ sunt ab effectu virtutes aut ista sunt quidē in irascibilis, quantum ad eorum deriuationem: sed secundum uoluntatem & inchoationem sunt in ratione & in uoluntate quia principalis actus virtutis moralis est cōceptus: quæ est actus appetitus rationalis: sed ita cōceptus per quādam applicationem terminatur ad passionē irascibilis & concupiscibilis, secundum uoluntatem, & fortitudinem.

Ad XXI. dicendū, qd quidam dicunt qd irascibilis & concupiscibilis in quibus sunt temperantia & fortitudo, sunt in parte superiori rōnis: tū parte sensitīua. Sed hoc est contra Philoan. ubi dicit, qd virtutes sunt irrationabiles partibus dā autē dicunt qd vires sensitīuæ partīs materialis anima separata, vel secundum potentiam tū ad secundum actum. Sed hoc nō potest esse, quia potentia sensitīuæ non est sine corpore, & quia anima sensitīua brutorum, est etiam in corpore bilis, quod est erroneum: cuius autē est actus, est etiam potentia unde oportet qd potentia hnt sint coniuncta, & ita post mortē nō remanent anima separata actū, sed virtute sicut in radicibus quantum I potentie animæ sunt ab effectu virtutes aut ista sunt quidē in irascibilis, quantum ad eorum deriuationem: sed secundum uoluntatem & inchoationem sunt in ratione & in uoluntate quia principalis actus virtutis moralis est cōceptus: quæ est actus appetitus rationalis: sed ita cōceptus per quādam applicationem terminatur ad passionē irascibilis & concupiscibilis, secundum uoluntatem, & fortitudinem.